

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

”Landet Annorlunda”

*Framställningen av Japan i resemagasinet
Vagabonds resereportage från 1990 och 2010*

Författare: Miho Hellén-Halme

Handledare: Stina Ericsson

Examinator: Sofia Ask

Termin: VT14

Ämne: Svenska språket

Nivå: G2E

Kurskod: 2SV10E

Abstrakt

Syftet med denna studie är att undersöka hur Japan framställs i svenska resereportage och huruvida framställningssättet har förändrats över tid. För att besvara dessa frågor har jag valt ut två resereportage om Japan ur resemagasinet *Vagabond*, ett från 1990 och ett från 2010, och utfört en språkvetenskaplig textanalys utifrån Hellspong och Ledins textanalysmodell. Jag fokuserar främst på den ideationella aspekten av textstrukturen, men även andra aspekter, såsom textens kontext och interpersonella struktur, kompletterar analysen.

Min första slutsats är att reportagen som jag undersökt framställer Japan som ett annorlunda, otillgängligt och obegripligt land. Detta gäller framför allt reportaget från 1990, men även det från 2010 om än i mindre utsträckning. Detta görs på flera sätt: framhävnigen av ett motsatsförhållande mellan svenskar och japaner, framhävnigen av otillgänglighet och obegriplighet genom beskrivningen av skribenten som maktlös nybörjare, kollektiva uttryck såsom ”japaner” som förstärker intrycket av en anonym folkmassa, ett utifrånperspektiv, osv. På så sätt framstår Japan som motsatsen till den ”normala” värld som ”vi svenskar” lever i. Det här motsatstänkandet är förknippat med postkolonialism och orientalism.

Min andra slutsats är att framställningen av Japan har blivit mer nyanserad i reportaget från 2010, jämfört med det från 1990. Oppositionen mellan ”vi” och ”dem” är svagare; värdeord och kollektiva uttryck är mer sällsynta; intrycket av otillgänglighet och obegriplighet har försvagats i och med att skribenternas nybörjarintryck har minskat.

Nyckelord

resereportage, resemagasinet *Vagabond*, Japan, textanalys, diskursanalys, postkolonialism, orientalism, turism

English title

Exotic, Eccentric Japan – Representation of Japan in the travel magazine *Vagabond* in 1990 and 2010

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
2 Teori och tidigare forskning	2
2.1 Text- och diskursanalys	2
2.1.1 <i>Hellspong och Ledins modell för brukstextanalys</i>	2
2.1.2 <i>Diskursanalys och textanalys</i>	4
2.2 Turism, postkolonialism och orientalism	5
2.3 Tidigare forskning	6
3 Material och metod	8
3.1 Material	8
3.2 Metod	9
3.3 Metodkritik	10
4 Analys	11
4.1 Kontexten	11
4.1.1 <i>Situationskontext – resereportages sändare och mottagare</i>	11
4.1.2 <i>Kulturkontext – turism i Japan, kunskaper om Japan i Sverige</i>	11
4.2 ”Om dagen témoral, om natten såkemoral” (1990)	12
4.2.1 <i>Teman</i>	12
4.2.2 <i>Propositioner</i>	12
4.2.3 <i>Perspektiv</i>	16
4.3 ”Varma källor och coola barer” (2010)	18
4.3.1 <i>Teman</i>	18
4.3.2 <i>Propositioner</i>	18
4.3.3 <i>Perspektiv</i>	21
5 Diskussion	22
5.1 Det ”irrationella, fördärvade, barnsliga, ’annorlunda’” Japan	22
5.2 Reseskribent som auktoritär expert	23
5.3 Reseskribenterna som maktlös nybörjare, känslan av otillgänglighet och obegriplighet	24
5.4 Utifrånperspektivet och inifrånperspektivet	25
6 Slutsatser	25
Referenser	27
Bilagor	I
Bilaga A Sammanfattningar av propositioner i resereportagen	I

1 Inledning

”Få länder är så säregna som Japan” (Vagabond [www]), ”Japan – Landet Annorlunda” – den här typen av påståenden om mitt hemland har jag hört många gånger i Sverige, och har ofta undrat varför Japan uppfattas som udda för svenskar. Samtidigt har jag märkt att intresset för Japan har ökat inom många områden, inte minst inom turism, under de senaste decennierna.

Som språkvetare har jag funderat över frågan om inte språket har spelat en stor roll för att förstärka upplevelsen av säregenhet, samt för att förändra synen på landet som turistmål. Språket och samhället har nämligen ett dialektiskt förhållande, dvs. språkbruket påverkar samhället samtidigt som samhället influerar språkbruket (Englund & Ledin 2003:64–72). Kanske uppfattas Japan som mer annorlunda än vad det egentligen är, just för att texter i svenska massmedier målar upp en bild av Japan som ”Landet Annorlunda”.

Följaktligen började jag intressera mig för hur svenska resereportage har skildrat Japan och hur den skildringen har förändrats genom åren. Om resereportage har en tendens att understryka Japans säregenhet, på ett öppet eller dolt sätt, kan jag tänka mig att resereportagens språk både återspeglar och upprätthåller, kanske till och med förstärker, intrycket att Japan är annorlunda. Samtidigt skulle man kunna se förändringen i språket allteftersom synen på Japan i det svenska samhället förändras.

Japan ligger utanför den så kallade västvärlden, även om landet betraktas som ett av de industrialiserade länderna. På grund av det kan Japan och japaner utsättas för stereotyper, fördomar, till och med rasism. Dessutom har det inte varit så vanligt hittills med kritisk granskning av resereportage. Följaktligen är det viktigt att kritiskt granska resereportage om Japan för att se om de innehåller problematiska diskurser som främjar fördomar.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka skildringen av Japan i svenska resereportage och eventuella förändringar i den genom åren. För att uppfylla syftet ställs följande frågor:

- Hur framställs Japan i svenska resereportage? Vilka språkliga egenskaper finns i texterna som målar upp Japan som ett udda och annorlunda land?
- Hur har bilden av Japan förändrats genom tiden i svenska resereportage?

2 Teori och tidigare forskning

Det här avsnittet presenterar de teoretiska utgångspunkterna för min uppsats. En av utgångspunkterna är text- och diskursanalys. Den andra utgångspunkten är turismforskningen; i förhållande till den presenterar jag teorier om postkolonialism och orientalism. Till sist presenterar jag några tidigare diskursanalytiska studier som också rör texter inom turism och resor, närmare bestämt resereportage, resereklam och guideböcker.

2.1 Text- och diskursanalys

I det här avsnittet sammanfattar jag den modell som Hellspong och Ledin (1997) utarbetade för textanalys, och presenterar begreppet diskursanalys.

2.1.1 Hellspong och Ledins modell för brukstextanalys

För att kunna analysera texter behöver man en modell som möjliggör en systematisk analys. Hellspong och Ledin utarbetade en sådan i *Vägar genom texten – Handbok i brukstextanalys* (1997). Modellen lyfter fram texters tre sidor: kontexten, strukturen och stilen (1997:41–48).

Kontexten är sammanhanget där texten blir till, läses och tolkas. Den närliggande situationskontexten av en text kan analyseras utifrån olika aspekter: verksamheten som texten är anknuten till, textens syfte, textens deltagare (sändare, mottagare, osv.), deras relation, osv. En mer övergripande aspekt av kontexten är textens kulturella sammanhang, som påverkar till exempel vilka medier som används för att sprida texten, vilken social organisation texten förutsätter, och vilka tankesätt och värderingar texten återspeglar och samspelar med (Hellspong & Ledin 1997:49–60).

Textstrukturen kan i sin tur betraktas utifrån tre dimensioner: den textuella strukturen, den ideationella strukturen och den interpersonella strukturen. Med andra ord kan dessa tre dimensioner beskrivas som formen, innehållet och relationen till läsaren (Hellspong & Ledin 1997:44–46). Med min frågeställning som utgångspunkt fokuserar jag mest på den ideationella dimensionen av textstrukturen och därför redogör jag för den aspekten i detalj här. Det utesluter dock inte att de andra elementen kommer in i analysen, eftersom de också är närvarande och sammanflätade i texterna. Analysen

av den interpersonella aspekten kompletterar speciellt bra min analys av den ideationella aspekten, så den presenteras här också.

Den ideationella strukturen har tre huvudinslag: tema (vad texten handlar om), propositioner (vad texten säger om temana) och perspektiv (Hellspång & Ledin 1997:115). Hur propositionerna framställs kan man analysera genom att titta dels på processer, dvs. om propositionerna är presenterade som handlingar, händelser, tillstånd eller mentala processer, dels på modalitet, dvs. om propositionerna är presenterade som faktiska eller icke-faktiska (1997:129–134).

Textens perspektiv kan uppfattas utifrån olika ledtrådar. Hellspång och Ledin skiljer mellan två typer av perspektiv: subjektsperspektiv och jämförelseperspektiv. Att studera subjektsperspektiv innebär att undersöka vem som har perspektivet, vem som är ”det betraktande subjektet”. Det kan man knyta an till författaren, läsaren, aktörerna i texten, osv., och det kan vara individuellt eller kollektivt. Ledtrådarna för att urskilja subjektsperspektivet är, till exempel, fraser som uttrycker språkhandlingar och mentala processer, jämförelseuttryck, och uttryck för känslor och värderingar. Det finns många sätt att dela upp olika sorters subjektsperspektiv. Man kan till exempel skilja mellan ett utifrånperspektiv och ett inifrånperspektiv (Hellspång & Ledin 1997:135–139).

Jämförelseperspektiv innebär att texten jämför företeelsen den framställer med något annat. Liknelser och metaforer är ett sätt att etablera ett jämförelseperspektiv. Men det är inte bara likheter jämförelserna kan handla om, utan jämförelseperspektivet kan också betona skillnaderna. Då handlar det om en antites. Enligt Hellspång och Ledin har antiteser tendens att gestalta båda parterna på ett idealiserat och överdrivet sätt, ”i en renodlad snarare än i en realistisk form” (Hellspång & Ledin 1997:140–143).

Den interpersonella strukturen handlar om hur texten själv bygger upp sin relation med läsaren, och har tre huvudinslag: språkhandlingar, attityder och ramar (Hellspång & Ledin 1997:158). Särskilt relevanta för min studie är attityder och ramar.

Attityder är textens inställning i olika frågor, och de spelar en stor roll för relationen mellan textens sändare och mottagare. Mottagaren måste acceptera attityden för att kommunikationen ska flyta smidigt. Ett viktigt inslag är värderingar, som uttrycks i värdeord (plusord och minusord) och som mer eller mindre försöker påverka mottagarens inställning (Hellspång & Ledin 1997:169–170).

Ramar är en ”inre miljö”, som texten förutsätter som en underförstådd situation inom texten. Texten kan till exempel formas som ett förtroligt samtal mellan vänner, för att skapa en vänskaplig relation med läsaren och nå önskat resultat. Texten kan ha en

inre sändare, ett textjag, som inte nödvändigtvis stämmer med den verkliga sändaren. Detsamma gäller mottagaren; ett textdu som inte nödvändigtvis är den verkliga mottagaren, kan finnas inom texten. Det kan också finnas flera textjag och textdu som texten förutsätter, genom t.ex. anföring, och då har man att göra med flera röster (Hellspong & Ledin 1997:172).

Ett viktigt inslag för att man som läsare ska uppfatta textens ramar är tilltal. Genom att använda ett direkt tilltal ("du") till läsaren kan texten placera läsaren tydligt i mottagarrollen, samtidigt som man markerar förtrolighet och närhet till läsaren. Omtal spelar också roll för hur textens ramar uppfattas av läsaren. Detta kan användas som en sorts strategi:

betydelsen [kan] glida i en text, ibland så att ett *vi* som först bara syftar på sändaren och dem han direkt talar för efter hand sträcks ut också till mottagarna. Det är ett vanligt grepp i reklam och propaganda att låta *vi* växa och bygga upp en språklig gemenskap som omfattar alla deltagare (Hellspong & Ledin 1997:174).

Som sagt kan en text innehålla flera sändare eller textjag, och ett textjag kan ibland vara inneslutet i ett annat textjag. Då handlar det om en inbäddad text. I sådana texter hörs någons ord genom någon annans. Det kan hända genom anföringar, dvs. återgivning av vad någon annan säger. Anföringar kan vara direkta, indirekta, eller täckta, "ett svävande mellanläge mellan den direkta och den indirekta". Om man knyter detta an till den ideationella strukturen, kan täckta anföringar innebära ett perspektivskifte (Hellspong & Ledin 1997:175–176).

2.1.2 Diskursanalys och textanalys

Hellspong och Ledin (1997:11–12) menar att skälen till att utföra brukstextanalys är bland annat för att bättre förstå hur vi använder språket för att kunna tänka och agera, att förstå texternas innehåll och att kritiskt granska hur en text påverkar läsaren. Textanalys kan alltså ha beskrivande, förklarande och granskande funktioner.

Nord (2011:156) påpekar samma sak och menar att syftet med textanalys i första hand kan vara att beskriva och förklara, men att intresset också kan ligga i att "blottlägga underliggande mönster i språkbruket och visa på samband som kanske inte är uppenbara, kanske även på dolt maktutövande genom språkbruket". Då är man inne på den analysriktning som kallas för kritisk diskursanalys eller CDA (Critical Discourse Analysis). En sådan analys kan exempelvis klargöra hur en text försöker utöva

inflytande på läsaren, öppet eller dolt, genom att till exempel framställa särskilda normer och ideologier som naturliga och vedertagna.

Benämningarna textanalys och diskursanalys kan i det här sammanhanget betraktas som synonyma, men i svensk tradition har man använt beteckningen textanalys oftare (Nord 2011:156). Den benämningen har Nord valt också för att diskurs är en mångtydig term (2011:156).

En av de olika betydelseerna av ordet diskurs framgår när Nord (2011:162) citerar Norman Faircloughs definition av termen diskurs som en ganska typisk sådan: "the language used in representing a given social practice from a particular point of view". Begreppet diskurs i den betydelsen blir också intressant för min frågeställning.

Boréus och Bergström (2005:299) menar att de diskursanalysmetoder som har språkvetenskaplig bakgrund, t.ex. analys av metafor, syntax och ordval, "kan användas för att uppdaga perspektiv och ideologiska budskap som inte utsägs lika tydligt som de som kommer till uttryck med bokstavligt formulerade argument eller uttalade idéer".

2.2 Turism, postkolonialism och orientalism

Jaworski och Pritchard (2005), i sin antologi om turism, kommunikation och diskurs, påstår att turismen är både en agent och kanal för globalisering (2005:2); den främjar alltså globaliseringen samtidigt som den är en kanal som människor upplever globaliseringen genom. Vidare konstaterar de också att diskurs både återspeglar och formar den sociala verkligheten, våra identiteter och våra förhållanden till andra (2005:5). Om man knyter detta påstående till genren resereportage, kan man säga att resereportage skildrar resmålet och verkligheten, samtidigt som de formar vår uppfattning om resmålet och vårt förhållande till det.

Jaworski och Pritchard menar att forskningen om turism och den om diskurs och kommunikation länge har funnits var för sig, och att de bara nyligen har börjat rikta uppmärksamheten mot hur de kan interagera med varandra (2005:1). De påpekar också att de två studieområdena har intresserat sig för liknande frågeställningar. Mycket arbete i diskursanalys har behandlat frågan om ideologi, speciellt i politik och massmedier, och diskuterat främst diskriminerande diskurser såsom rasism och sexism. Parallellt har turismforskning ur sociologiskt och antropologiskt perspektiv studerat ideologier i turism, framför allt mot bakgrunden av postkoloniala maktstrukturer (2005:6).

Hall och Tucker (2004) konstaterar att begreppet postkolonialism präglade kulturteorierna under 1990-talet och numera har alltmer inflytande på turismforskningen

(2004:1). Postkolonialismen syftar på perioden efter kolonialismen, som i sin tur syftar på utvidgningen av den europeiska makten mot de andra delarna av världen under 1500-talet och framåt. Postkoloniala teorier hävdar att det koloniala förhållningssättet, t.ex. dualismen mellan koloniserare och koloniserade, har fortsatt att hållas levande även efter kolonialismen, med all kunskaps- och maktstruktur den innebär (Hall & Tucker 2004: 2). Termen postkolonial kan innefatta all kultur som påverkats av kolonialismen från kolonialiseringens början till idag, därför att det finns en kontinuitet i de frågeställningar som uppmärksammats under den historiska utvecklingen initierad av Europas imperialistiska aggression (Ashcroft m.fl. 1989:2).

Det kan förefalla konstigt att tala om postkolonialism i min studie, eftersom Sverige aldrig varit en stor kolonialmakt och Japan aldrig ett kolonialiserat land. Angående denna punkt refererar Klas Grinell (2004:17) till den argentinsk-amerikanske filologen Walter D. Mignolo och menar att kolonialiteten utgör en del av det moderna världssystemet och därmed inte nödvändigtvis är inramad i den faktiska, historiska kolonialismen. Sverige har också varit delaktig i Europas och Västerlandets kulturhistoria, där kolonialismen har haft en stor betydelse, och den svenska självbilden har präglats av detta faktum (McEachrane & Faye 2001:9).

Ett viktigt bidrag i den postkoloniala forskningen gjordes av den palestinsk-amerikanske litteraturforskaren Edward Said med boken *Orientalism* (1979). Hans teori bygger på den tänkta motsatsen mellan Orienten och Occidenten, mellan östlandet och västlandet, och hävdar att det här motsatsförhållandet är en västerländsk konstruktion. Orienten har alltså alltid definierats som motsatsen till Occidenten, ett sätt för västerlandet att definiera och identifiera sig själv (Said 1979:1–4). Österlänningar är allt som västlänningar inte är, och synen präglas ofta av västerlandets makt och dominans: "The Oriental is irrational, depraved (fallen), childlike, "different"; thus the European is rational, virtuous, mature, "normal" " (Said 1979:40).

2.3 Tidigare forskning

Som Jaworski och Pritchard påpekar ovan (2005:2) är studier som kombinerar turism och diskursanalys fortfarande ett nytt område, men här redovisar jag några av de svenska studier som rör ämnet. Dessa studier behandlar framför allt turismrelaterade texter om den så kallade tredje världen.

Ur ett sociologiskt perspektiv har Torun Elsrud (2004) studerat det långvariga, självständiga resandet av "backpackers", framför allt i den tredje världen. Hennes metod

är kvalitativ och innefattar intervjuer med backpackers, iakttagelser i områden där de vistas och analys av turist- och resemedier. Enligt Elsrud kan backpackers resor betraktas som en kreativ strävan att stärka egna identiteter och återvinna kontrollen över tid och rum som de tror sig ha förlorat hemma. Samtidigt reproducerar backpackers maktstrukturer och upprätthåller dem, genom att konstruera den primitiva, mytologiserade bilden av ”den andre” och på så sätt bygga upp sin egen västerländska identitet. Exempelvis har hon studerat olika resemedier såsom Vagabond, den tidskrift som också utgör mitt material, samt den engelska Wanderlust och den amerikanska Escape, och kommit fram till att reportagen i sådana tidskrifter fortfarande vidmakthåller den gamla koloniala diskursen genom journalisternas auktoritativa röster (Elsrud 2004:147).

Trots resejournalistikens mytologiserade skildring av ”den andre” och upprätthållande av den koloniala maktstrukturen, utsätts den här genren väldigt sällan för kritisk granskning, påpekar Elsrud. Enligt henne beror det på att genren har ett nära förhållande med fritid och nöje; den akademiska världen har snarare riktat uppmärksamheten mot produktion och arbete (Elsrud 2004:147).

Grinell (2004) har undersökt den svenska turismen och dess historia ur ett idéhistoriskt perspektiv. Materialet för hans studie består av prospekt och broschyrer för utlandsresor från 1930 till 1990. Avhandlingen ger därmed en historisk överblick över svensk turism i utlandet, och visar att turismen och den svenska självbilden som den framför är förknippade med kolonialismens och modernitetens ideologier och maktstruktur. Skildringarna av semesterorter blir således varken objektiva eller harmlösa, utan upprätthåller snarare maktförhållandet.

Grinell har även skrivit en artikel om svenska resehandböckers framställningar av lokalbefolkningen (1999). Här påpekar han att resehandboksgenren karaktäriseras av auktoritet och självsäkerhet, och att resehandböckerna hävdar ha kontroll och kunskaper (Grinell 1999:135). Vidare menar han att lokalbefolkningen ofta skildras som irrationella (jfr Said 1979:40), som ”ädla vildar” som inte berörs av några världsliga bekymmer. Dessutom hyser reseskribenter förkärlek för att beskriva något annorlunda och projicerar därmed sina fantasier på lokalbefolkningen (Grinell 1999:136). Det är också vanligt att inte tala om lokalbefolkningen som individer, utan benämna människorna efter sin nationalitet, till exempel japanen eller japanerna, vilket gör att lokalbefolkningen framstår som ”anonyma massor som är mer styrda av sin natur än av individuella önskningar” (Grinell 1999:138).

3 Material och metod

I det här avsnittet presenterar jag materialet och metoden till min studie. Det kommer även att innehålla metodkritik.

3.1 Material

Materialet består av två reportage om Japan ur tidskriften *Vagabond*. Ett av dem publicerades 1990, det andra 2010:

- ”Om dagen témoral, om natten sákemoral” av Karin Bojs (1990 nr 1, s. 14–22)
- ”Varma källor och coola barer” av Gunilla Eldh (2010 nr 7, s. 46–53)

Sverige har några resemagasin och de största är *Allt om resor*, *Vagabond* och *RES*. *Allt om resor* har den största räckvidden (TNS Sifo [www]), men tidningen har bara kommit ut sedan 1998. *Vagabond* är näst störst och det första numret kom ut 1987. Den äldsta av tidskrifterna är *RES* som startades år 1981, men den har bara hälften så stor räckvidd som *Vagabond* (TNS Sifo [www]). Jag har således valt resemagasinet *Vagabond*, dels för att den har ett tämligen stort antal läsare, dels för att jag ville undersöka äldre resereportage, gärna från 1980-talet eller tidigt 1990-tal, för att undersöka förändringen som kan ha ägt rum.

Karin Bojs reportage från 1990 var ett av de första större artiklar som *Vagabond* publicerade om Japan. Sedan försökte jag hitta ett reportage från 2010 som har ett liknande tema, så att jämförelsen blir meningsfull. Båda reportagen handlar således om en rundresa i Japan, i den bemärkelsen att skribenten reser både i huvudstaden och utanför den.

Vidare har jag valt att bara analysera reportage från *Vagabond*, för att fokusera jämförelsen mer på reportagens innehåll och framställningssätt än på skillnader i redaktionella stilar.

Endast Eldhs reportage från 2010 finns tillgängligt på Internet (se länken i Referenser). För att läsaren till denna uppsats ska kunna bilda sig en översiktlig uppfattning av båda texterna, speciellt av Bojs reportage från 1990 som inte kan läsas på Internet, har jag valt att presentera sammanfattningarna av propositionerna i de båda texterna som en bilaga (se Bilaga A).

3.2 Metod

Jag använder mig av Hellspong och Ledins textanalysmodell (1997) för att analysera mitt material. Modellen ger en uppfattning om texters uppbyggnad och möjliggör en systematisk analys av texter som är mångsidiga och komplexa (Hellspong & Ledin 1997:41).

Det är dock inte meningen att man ska ta upp alla aspekter som finns i analysmodellen, utan man ska vara flexibel och lyfta fram de relevanta och intressanta delarna. Jag har tittat kort på reportagens kontext, närmare bestämt deras situationkontext och kulturkontext, för att få en överblick över texternas bakgrund. Sedan har jag valt att fokusera mest på den ideationella dimensionen; eftersom syftet med min studie är att undersöka hur Japan framställs i texterna, är det särskilt relevant att analysera vad texterna säger om Japan och ur vilket synsätt de säger det. Detta kompletteras av iakttagelser från den interpersonella aspekten. Den sidan av textstrukturen, som handlar om hur texterna försöker bygga en relation till sin läsare, blir också intressant, med tanke på att resereportage både skildrar verkligheten och kan tänkas påverka läsarens syn på verkligheten.

I min analys sammanfattar jag först texternas teman kort för att ge en överblick över deras innehåll. Sedan kommenterar jag propositionerna, dvs. vad texterna säger om temana. Efter det analyserar jag hur dessa propositioner framställs med fokus på processer och modalitet. För att komplettera propositionsanalysen studerar jag även värdeord, som är uttryck för textens attityder och värderingar och utgör en del av den interpersonella aspekten.

Slutligen analyseras texternas perspektiv, både subjektsperspektiv och jämförelseperspektiv. För att göra det fokuserar jag bland annat på jämförelseuttryck, liknelser och metaforer. Jag använder mig också av begreppet ramar, som är en inre miljö som texten förutsätter och som också är en del av den interpersonella textstrukturen, för att analysera texternas perspektiv, eftersom perspektiv och ramar är nära sammanflätade. En viktig fråga där är hur texterna använder omtalet "vi" och hur skribenten drar in läsaren i subjektsperspektivets gemenskap. En annan relevant aspekt är inbäddade texter, som kan markera perspektivskiften genom att presentera ett annat textjag än det övergripande textjaget.

Först analyserar jag texterna var för sig enligt den här textmodellen. Sedan jämför jag resultaten på ett syntetiskt sätt och undersöker om det finns skillnader mellan reportaget från 1990 och det från 2010.

Hellspong och Ledins textmodell (1997) har fördelar i att vara omfattande och systematisk och att den ger möjlighet till en djupgående analys. Den är alltså ett verktyg för en kvalitativ, grundlig närstudie. För just min frågeställning är det här kvalitativa tillvägagångssättet lämpligare än ett kvantitativt sådant, eftersom jag inte söker en översiktlig uppfattning om texternas karaktär utan snarare en djupare förståelse om hur texterna framställer en viss bild, kanske tillsammans med insikter om dolda fördomar eller maktförhållanden. Syftet med studien är att klargöra *hur* Japan framställs i materialet, och enligt Lagerholm (2010: 31) är kvalitativa metoder mer lämpade för att besvara frågeställningarna *hur* och *varför* på ett djupare plan.

3.3 Metodkritik

Min studie är en kvalitativ undersökning av ett begränsat material. Det innebär att studien främst bygger på mina egna tolkningar av texterna. Därför blir det viktigt för mig att vara uppmärksam på studiens validitet och reliabilitet för att uppnå så mycket precision och objektivitet som möjligt, och att samtidigt vara medveten om begränsningarna när jag försöker göra anspråk på precision. Validitet handlar om exaktheten och relevansen i frågeställningarna, materialet och de förklaringar som presenteras (Denscombe 2004:124). Reliabilitet innebär studiens tillförlitlighet, dvs. att resultatet inte blir förvrängt eller varierat beroende på tillfällena eller vem som genomför undersökningen (Denscombe 2004:125).

Jag är medveten om att jag inte kommer att kunna dra några allmängiltiga slutsatser om alla svenska resereportage utifrån analysen av mitt begränsade material. Förhoppningsvis kan studien dock presentera en del intressanta utgångspunkter för större studier i framtiden.

Jag är också medveten om att kvalitativa metoder bygger mycket på analyserarens egna tolkningar och kan därmed präglas av förutfattade meningar och andra förutsättningar som analyseraren har. Utgångspunkten för min studie var att jag misstänkte att Japan framställs som ett annorlunda land, vilket kan ses som en förutfattad mening. Att jag är född och uppvuxen i Japan kan antagligen också ses som ett hinder när det gäller studiens objektivitet. För att ändå vara så objektiv som möjligt har jag valt att följa en systematisk textanalysmodell och utgå från den, i stället för att låta min hypotes eller förförståelse vara analysens startpunkt. Jag har också försökt att lägga mina egna åsikter åt sidan, för att kunna presentera en objektiv och tillförlitlig analys. Eftersom jag har kunskaper om Japan, har det hänt när jag läst texterna att jag

inte riktigt hållit med om vad som sägs i texterna eller att jag hittat faktafel, men jag har försökt att hålla fast vid textanalysmodellen och vad som är relevant för min frågeställning.

4 Analys

Här nedan presenteras analysen av reportagen. Texternas kontext analyseras först, innan jag övergår till analysen av reportagen var för sig. Siffrorna inom parentes i analysen av reportagen står för sidnummer.

4.1 Kontexten

4.1.1 Situationskontext – resereportages sändare och mottagare

Resereportage ingår i tidningsverksamheten, som är en kommersiell verksamhet. Det är således viktigt att locka många läsare till att köpa tidningen. Om de kan inspirera läsarna till att resa till det aktuella resmålet, kan det leda till resebranschens utveckling och därmed större annonsinkomst. Det är oklart huruvida läsarna till de reportage som utgör mitt material är intresserade av Japan; de kan vara speciellt intresserade av Japan eller åtminstone Asien, eller så kan de ha varit intresserade av någon annan artikel och bara råkat bläddra i och börjat läsa de här texterna.

Syftet med texterna är att förse läsarna med information om resmålet, att skildra resmålet kultur och upplevelser och underhålla läsarna. Till en viss del syftar texterna också till att locka läsarna till att vilja resa dit. Tidningen måste sälja bra, så det är också viktigt att texterna upplevs som läsvärda.

4.1.2 Kulturkontext – turism i Japan, kunskaper om Japan i Sverige

Under perioden mellan 1990 och 2010 har Japan satsat stort på turism; enligt Japan National Tourist Organizations (JNTO) statistik har antalet turister per år som besöker Japan mer än fördubblats under tiden (Japan Tourism Marketing Co. [www]).

Intresset för japansk populärkultur, mangaserier och tecknade filmer i synnerhet, är stort bland svenska ungdomar, och många svenskar uppskattar numera sushi och andra japanska maträtter. Att allmän kunskap om Japan har spridit sig märks också i reportagen. Exempelvis används ordet ”mangaböcker” (53) utan någon förklaring i reportaget från 2010; läsarna förväntas veta vad det betyder. Reportaget från 1990 använder ett mer förklarande uttryck ”seriemagasin och böcker” (19) i stället.

4.2 ”Om dagen témoral, om natten sákemoral” (1990)

4.2.1 Teman

Makrotemat är Japan, närmare bestämt skribentens resa i Japan. Texten är en berättelse där textbindningssättet är i princip kronologiskt; olika delar av texten struktureras med hjälp av tidsmarkörer, såsom ”genast”, ”på morgonen”, ”så bär det vidare”, ”dagen därpå”, ”den näst sista kvällen i Japan”, osv.

4.2.2 Propositioner

Det som kan kallas för makroproposition, dvs. ett påstående som utgör kärnan av textens innehåll, sammanfattas i ingressen, som egentligen är en gemensam ingress till Bojs reportage och en annan artikel om Japan (författad av Eva Nevelius): ”Om dagen tycker de [skribenterna, Karin Bojs och Eva Nevelius] att japanerna är f ö r strikta och artig nickande med sina välkammade huvuden. Och om natten tycker de att japanerna är f ö r glada i sprit och att de blir f ö r fjantiga som berusade” (15). Detta uttrycks också i titeln: ”Om dagen témoral, om natten sakemoral”, och i det sista stycket i det första avsnittet: ”bakom varje stelt leende ansikte, ruvar en liten risvins-demon”. Kontrasten mellan den strikta rationaliteten och den löjliga irrationaliteten är ett återkommande element i det här reportaget.

I det första avsnittet, där skribenten beskriver sitt första intryck av Japan och japanerna, är det hon själv och det engelska folkdanslaget som beskrivs med minusord, dvs. ord som uttrycker ”ogillande och avståndstagande” (Hellspång & Ledin 1997:170) och därmed avslöjar skribentens negativa attityd: ”De [det engelska folkdanslaget] är fulla och skråniga” (15); ”Mina jeans känns sjabbiga, jag känner mig smutsig och klumpig” (16). Japanerna däremot sitter ”prydligt och behärskat” (15–16) och därmed uppvisar den rationella sidan. Samtidigt beskriver skribenten den här prydligheten som något påtryckt, genom förbud (”deras uppfostran förbjuder dem att titta ut oss” 16), våld (”En liten pojke som stirrar lite för länge på mitt ljusa hår, får en lätt örfil av sin mamma” 16) och gruppträck (”Jag har gripits av det japanska gruppträcket” 16). Således får de till synes positiva orden ”prydligt och behärskat” en något negativ innebörd, en sorts uttryck för stelhet och strikthet.

Förbud och våld är återkommande element i texten. Skribenten presenterar till exempel ett extremt fall där en man blev ihjälslagen för att han inte hållit turordningen på en karaokebar (18), hon får många anvisningar på badhuset om vad som är förbjudet

(19), det finns påputtare som trycker in folk i tunnelbanevagnarna och hon känner sig som ett engelskt läktaroffer (19). Dessa element finns även i bildspråk; så talar skribenten om ”straff” hon får när hon sjunger inför en publik på karaokebaren (18), och om tortyr när hon beskriver det heta vattnet i badbassängen (19).

På den irrationella sidan finns beskrivningar av berusade människor på karaokebarer eller på en höstfestival. Människorna är ”stupfulla” (18, 21), ”applåderar entusiastiskt” (18), ”viftar vilt med blåa och gula pappersrusker” (21) och talar korta meningar på enkel engelska (18, 21). Folk på festivalen ”hetsar varandra, hoppar upp och ned och skriker som i extas: ’Wasshoi, wasshoi’ ”, och ”dansar som galna ute på gatan” (22).

Sex är också ett tema som dyker upp ett par gånger, men beskrivningarna kan tolkas som förlöjligande och föraktfulla. ”I en av Japans mest kända erotiska romaner av förre regeringsmedlemmen och högerextremisten Shintaro Ishihara bevisar hjälten sin manlighet genom att köra sitt stånd genom en sådan [pappers]vägg. Som om det skulle vara så svårt!” (18); ”...seriernas innehåll (...) är våld och råaste porr i olika kombinationer. ... Den japanska censuren gör mycket marginella och närmast löjliga ingrepp” (19).

4.2.2.1 Processer

Eftersom textens tema är skribentens resa i Japan, kan man förvänta sig att texten är dominerad av resenärens handlingar, men i själva verket får man intrycket att skribenten är passiv i berättelsen. Ofta blir skribenten objekt för andras handlingar eller händelser, i stället för att vara en aktiv agent.

Bojs reportage börjar med mentala processer: ”Redan efter en timme på japansk mark skäms jag över att vara västerlänning. Jag vill inte blandas ihop med det engelska folkdanslaget” (15). Det här stycket följs av de andras (engelsmännens och japanernas) handlingar och tillstånd. Skribenten utför inte några handlingar, men fortsätter beskriva sina mentala processer: ”Jag kan föreställa mig vad de tänker om oss utlänningar”; ”Jag känner redan ett starkt tryck att passa in i mängden” (16).

I det följande avsnittet om Tokyos nattliv är skribenten passiv i andras handlingar och händelser. ”Vi kastas genast in i Tokyos nattliv. –Äter ni rå fisk? frågar vår japanske vän och så bär det iväg till en liten sushirestaurang...” (16). ”Vi” kan utföra aktiva handlingar: ”Så går vi på karaokebar, intet ont anande”, men samtidigt beskrivs det tydligt att det är ”den japanske vännen” som har hand om det hela: ” – Ni måste ju

se lite japansk kultur, säger den japanske vännen som nu har tillkallat flera vänner så att vi har blivit en hel liten skock” (16).

I och med att skribenten framställs som passivt objekt för andras handlingar och händelser, får man intrycket att hon saknar kontroll, att hon är utelämnad på nåd och onåd till japanerna. Ordvalet i beskrivningen av hennes karaokeuppträdande förstärker detta intryck: ”Jag kommer inte undan för att jag inte kan japanska” (18); ”Nu får jag mitt straff ...” (18). I det här avsnittet om nattlivet använder skribenten inte något aktivt verb för sina egna handlingar, även om det faktiskt beskriver hennes avsiktliga handling (sjungande); hon ”fastnar” för en låt, och hon ”lyckas” fullfölja alla verserna, i stället för att hon väljer en låt och fullföljer verserna. På samma sätt går hon inte avsiktligt till stationen enligt skribentens sätt att beskriva, utan ”[p]å morgonen hamnar vi mitt i rusningstrafiken på tunnelbanan. Jag grips av panik när jag ser de jäktade horderna på stationen” (19).

Undantagen, dvs. propositioner där skribenten agerar som en aktiv agent, är jämförelsevis få med tanke på textens längd. Många handlar om skribentens förflyttning: ”Vi fortsätter ut till förorten Toyotashi, ...” (20); ”Dagen därpå går vi till shintotemplet” (21); ”När vi kommit fram till kvarteret, ...” (22); ”Och när vi åker tillbaka mot Tokyo (...), och när jag tittar ut genom tågfenstret och ser skymningen falla över de blånande bergen, ...” (22). Det avsnitt där skribenten framställs mest som en aktiv agent är när hon befinner sig i ett traditionellt japanskt rum och när hon går till det lokala badhuset; ”Hopkrupen på knä på kakelgolvet fyller jag det gula plashandfatet med varmt vatten och tvålar noggrant in hela kroppen med en liten frottélapp. Tömmer handfatet över mig så att tvällöddret rinner bort längs avloppsrännan” (19); ”... när jag med värmen kvar i kroppen kryper ned i bädden som jag rett på golvet. Madrass och sängkläder har jag tagit fram bakom skjutdörrarna från skåpet...” (19). Samtidigt beskriver skribenten sig som en tämligen klumpig person i det här avsnittet, vilket gör att vissa av hennes handlingar karaktäriseras av saknaden av avsikt och kontroll, av maktlöshet. ”En av de första sakerna jag gör är att med en oförsiktig rörelse köra armbågen genom rispapperet i mellanväggen” (18); ”Jag sticker försiktigt i ena foten i den minst heta och drar den snabbt tillbaka” (19). Denna maktlöshet förstärks med den lite överdrivna liknelsen, som ger intrycket att skribenten är i Japans och japanernas våld: ”Jag känner mig ungefär som de kristna missionärerna som torterades ihjäl på 1700-talet när Japan var stängt för utlänningar, de koktes levande i heta källor. Det var japanernas straff åt de smutsiga och illaluktande långnäsorna” (19).

Några andra exempel på aktiva handlingar utförda av skribenten utanför det här avsnittet är: ”Där träffar vi en liten tapper skara som studerar svenska i en studiecirkel ...” (20); ” – Nu kan du börja äta kakan, bjuder hon och jag tar den söta rismassekakan i munnen. När jag svalt räcker hon mig keramikskålen ... ” (22). Det här sista exemplet visar samtidigt skribentens passivitet, i och med att hon inte agerar på eget initiativ utan reagerar på vad de andra sagt.

Skribenten beskriver sig ofta som initiativlös och maktlös, men i mentala processer kan hon vara fri och uttrycka ohejdat vad hon själv tänker och tycker om Japan. I nästan varje avsnitt finns propositioner som beskriver mentala processer hos skribenten. Några exempel är: ”Det kan man väl, tänker jag, ...” (18); ”Jag känner mig ungefär som de kristna missionärerna ...” (19); ”... seriernas innehåll får åtminstone mig att baxna och känna mig som en äkta svensk moralist” (19); ”Jag tycker för min del att både de förtorkade, råa fiskbitarna och det knallgröna geléet i dessertskålarna ser ut ...” (20); ”Det finns lite japanskt kvar bakom den amerikanska ytan, förstår jag, trots alla basebollkepsar” (22). Även om det inte används explicita verb för mentala processer i vissa fall, framgår det ändå att det handlar om skribentens tanke och tycke, till exempel när det är ett utrop: ”Så varmt och skönt!” (18); eller när det används värdeord: ”Koku sjunger riktigt bra” (18); ”Att rummen kan vara så vackra, när själva staden är så ful” (18).

I texten agerar alltså skribenten inte mycket aktivt själv, utan observerar mest andras handlingar, händelser och tillstånd, och uttrycker sina mentala processer. Detta är kanske inte så märkligt, eftersom det är ett resereportage skrivet ur ett ”jag”-perspektiv. Men när skribentens passivitet understryks ofta, sänder det budskapet att hon saknar kontroll, att hon är utelämnad på nåd och onåd till händelserna i Japan som hon inte förstår sig mycket på.

Detta hänger ihop med det faktum att skribenten befinner sig (eller låtsas att befinna sig) på samma nivå som läsare och framstår som ”nybörjare” i det här reportaget. Hon reser uppenbarligen till Japan för första gången: ”det här är mitt första intryck av Japan och japanerna” (16). Svårigheter hon har med sushibitarna och pinnarna förstärker också nybörjarintrycket: ”Det är svårt. Sushibitarna vill hela tiden halka av pinnarna, trilla ned i sojasåsen som skvätter på min redan solkiga t-shirt och löses upp i sina beståndsdelar så att riskakorna blir omöjliga att fånga” (16).

4.2.2.2 Modalitet

De flesta propositionerna är presenterade som faktiska. Det är naturligt när skribenten skriver om de handlingar och händelser som hon sett och upplevt, men även de mest generaliserande propositionerna om Japan och japanerna i allmänhet framläggs som fakta utan att någon statistik eller informationskälla presenteras. Några exempel är: ”Det är annars rätt vanligt att de prestationsinriktade japanerna övar på en apparat hemma för att kunna sjunga bättre på barerna” (18); ”Så här finns det många som pendlar varje dag, ett par timmar i vardera riktningen” (19); ”Japanerna vill inte skylta utåt med vilken bok de läser. Det är en fråga om integritet” (19); ”Sådana här serietidningar finns överallt, i alla boklådor och på alla kaféer och enklare restauranger” (19). Texten har väldigt få icke-faktiska propositioner som bygger på skribentens antagande: ”En hel del människor verkar trots allt bo lika omodernt fortfarande” (18); ”På något sätt måste japanerna få ut sina dunklare drifter genom dessa tidningar. Eller vad det nu beror på” (19).

Skribenten har alltså auktoritet att presentera propositionerna som faktiska, även om hon framställer sig som ”nybörjare”. Den sociala relationen mellan sändaren och mottagaren är inte symmetrisk; kunskapen är ojämn och det är skribenten som befinner sig i maktpositionen i den här relationen.

Skribenten utövar auktoritet också när hon använder generaliserande och kategoriska uttryck, såsom ”alla” och ”ingen”: ”... alla har slätkammat, svart hår” (16); ”Många är stupfulla, men ingen är aggressiv” (18); ”Visserligen är det ingen som bokstavligen tror på shintoismens alla väsen längre ...” (21–22). Dessa uttryck förstärker intrycket av ett anonymt och homogent kollektiv när det gäller lokalbefolkningen, vilket jag ska komma till i nästa avsnitt.

4.2.3 Perspektiv

Innan Bojs reportage börjar, får man läsa ingressen där texten ramar in ”vi svenskar” och ”japanerna”. Texten börjar med att konstatera att japaner och svenskar anses lika: ”Europas japaner kallas vi svenskar ibland” (15). Där syftar ”vi” på svenskar, både skribenten och läsaren inkluderade. Betydelsen glider snart och ”vi” inkluderar både svenskar och japaner: ”Vi är lika i förmågan att lösa problem och praktiska uppgifter”; ”Ingen av oss umgås med lätthet bland okända”; ”Vi är båda rädda för att tappa ansiktet”. Något direkt tilltal (”du”) förekommer inte i texten, men genom att använda ”vi” i det här förordet har texten dragit in läsaren i gemenskapen.

Samtidigt betonas skillnaderna genom kontrasterande konstruktioner med subjunktionen ”medan”, och här syftar ”vi” enbart på svenskar: ”japanen bugar och ler medan vi tar i hand och ler”; ”Svensken blir fysiskt eller verbalt aggressiv, medan japanen blir fnissig och sentimental” (15). Den här generaliserande beskrivningen verkar bekräfta Hellspong och Ledins påpekan om det antitetiska synsättets tendens att presentera ”en idealiserad och överdriven bild” (Hellspong & Ledin 1997:143).

Reportaget är skrivet i första person och börjar med att skribenten konstaterar att hon är västerlänning, en utlänning: ”Redan efter en timme på japansk mark skäms jag över att vara västerlänning” (15). Att vara utlänning och främling är ett nyckelbegrepp för att uppfatta textens perspektiv. Utifrånperspektivet är alltså uppenbart, vilket i sig är naturligt när det gäller resereportage. Här betonar hon dock att västerlänningar måste se smutsiga och fula ut i japanernas ögon. Enligt Bojs är japanerna den raka motsatsen, vilket förstärks av ordet ”däremot”: ”Japanerna däremot sitter prydligt och behärskat på sätena” (16). Antitesen utvecklas, liksom känslan av utanförskap.

Grunden för den här antitesen är ”vi” – det subjektperspektiv som texten utgår från – och ”de”, lokalbefolkningen, japanerna. Medan skribenten drar läsaren in i ”vi”-gemenskapen och försöker forma ett svenskt kollektivt perspektiv, gör hon detsamma med den andra polen av antitesen och behandlar lokalbefolkningen som ett homogent kollektiv. Generaliserande, kollektiva uttryck, såsom ”alla”, ”japanerna”, ”männen”, ”kvinnorna” är vanliga i reportaget. Några exempel: ”Männen har kostym, kvinnorna har dräkt” (16); ”Japanskorna plaskar oförfärat i den allra hetaste bassängen” (19); ”Därinne sitter rad efter rad med djupt koncentrerade män ...” (20); ”’You are so beautiful’, säger både män och kvinnor” (21); ”Men japanerna försäkrar att det inte alls är så sakralt, ...” (22).

Intrycket av det kollektiva betonas med uttryck som beskriver folkmassan: ”de jäktade horderna på stationen” (19); ”mot en anonym kroppsmassa” (19). Dessa uttryck avslöjar också ett utifrånperspektiv som inte ser människor som individer utan som en kollektiv massa.

Ett annat tecken på utifrånperspektivet är liknelser som förutsätter svenska (västerländska) läsare. ”Det kräver stor självövertinnelse att kliva i, större än när jag ska bada i svenska kallvattensjöar” (19); ”min kind trycks mot fönsterrutan som vore jag ett engelskt läktaroffer” (19); ”Kyrkbacken framför Toyotashis shintohelgedom påminner mest om ett svenskt nöjesfält med alla marknadsstånd” (21); ”Det känns ungefär som att ta nattvarden” (22).

När det gäller inifrånperspektiv, låter reportaget några personer från Japan tala i texten. När skribenten skriver om något som hon inte upplevt själv, såsom historiska fakta och kulturella förklaringar, använder hon sig av anföringar och lämnar ordet till dessa personer. Här kan man tala om inbäddade texter och rambyte, som Hellspong och Ledin inkluderar i den interpersonella aspekten av sin textmodell. På så sätt förklarar ”den japanske vännen” mentaliteten av ”Om vi alla går mot rött ljus samtidigt, behöver ingen vara rädd” (16); ”så snabbt har utvecklingen gått i Japan, förklarar vår värd” (18); ”Hon förklarar reglerna: en gren som sticker ut åt ena hållet, en lång stjälk som sticker ut åt andra, och så blommorna i ett harmoniskt mönster däremellan” (22).

Det finns inte många direkta anföringar. De som citeras namnges sällan och citaten är korta, ibland på japanska eller på engelska: ”Nu vill jag sjunga”; ”high, low, high, low”; ”Han skulle bara sjunga och sjunga hela tiden” (18); ”Kampai, kampai (Skål, skål)”; ”You are so beautiful” (21). Där får man höra fler röster än skribentens, men det är inget som ger något inifrånperspektiv. De som citeras relativt långt är, förutom den japanske vännen, en svenskstuderande flicka och ordföranden i kvartersföreningen i Toyotashi. Båda talar om ett hårt arbetsliv med mycket övertid och få semesterdagar. Annars talar flickan mest om sin semester i Sverige, och ordföranden upprepar ett japanskt ordspråk gång på gång.

4.3 ”Varma källor och coola barer” (2010)

4.3.1 Teman

Makrotemat är Japan, närmare bestämt skribentens resa i Japan. Det är i princip en berättande text som skildrar resan kronologiskt. Geografiska förflyttningar markerar ofta temabyten.

4.3.2 Propositioner

Det är skrivet i första person och berättar om resan både i Tokyo och på landet. Skribenten beskriver nattlivet, pubar och barer, och badhus. I det här reportaget betonas dock inte kontrasten mellan det rationella om dagarna och det irrationella på kvällarna. I stället verkar skribenten vilja lägga fokus på kontrasten mellan lugnet på landet och stimulans i storstaden, vilket kan ses i titeln (”Varma källor & coola barer”) och ingressen (”Vagabond hoppade på snabbtåget från Tokyo till lugnet i Kushimoto – och tillbaka igen för en helande bar- och shoppingrunda i megastaden”). Men kontrasten är inte särskilt framträdande i reportaget, förmodligen för att det finns likande teman och

propositioner i båda delarna. Skribenten besöker barer på båda ställen och berättar om den japanska starkspriten, träffar utlänningar som är bosatta i Japan, förklarar kopplingen med filmer (*The Cove* och *Coraline och spegelns hemlighet*). Hon beskriver resan till Kushimoto så här: ”Mellan Tokyo och den lilla byn Kushimoto på Wakayamas ostkust är det bara drygt 60 mil, men minst femtio år i tid räknat” (49). I krogkvarteret i Tokyo gör hon en liknande tidsresa: ”Från 1960-talsstilen på Tomorrow går vi bakåt i tiden...” (53).

Det finns inte många värderande adjektiv eller particip; de är snarare beskrivande. När de är värderande är de oftast positiva. I den del där Tokyo beskrivs – Hotellet är nyrenoverat och ”smakfullt” inrett (50); de åker till ”de mytomspunna konstnärskvarteten” (50); små barer, den minimala disken, konstfulla etiketter; ”den smala trappan upp till grannbaren”, där det är ”tajt och tryckande varmt” och bakom disken sitter ”en vacker, urgammal kvinna” (53).

När det gäller värdeord är avsnittet om delfinindustrin intressant. Skribenten uttrycker inte öppet vad hon tycker om delfinjakten som skildrades i *The Cove*, men genom att använda minusord i anknytning till det här temat (det är nästan de enda gångerna några tydligt negativa ord förekommer) kan man som läsare ana hennes åsikt. Några exempel på minusord kan man hitta i den här meningen: ”De glada delfinskulpturerna som kantar infarten blir kusliga som i en skräckfilm om man sett den blodiga filmen” (49). Hon beskriver också bybornas motvilja mot att diskutera delfinindustrin (”det är inget som byborna vill prata om” 49), och antyder att de använder undvikande ord genom att sätta dem i citattecken: ”När vi frågar var valköttet kommer ifrån svarar han »havet«” (49); ”förstärkningarna i klippan och järnringar i betongkajen skvallrar om att det behövs starka krafter för att få delfinerna att »bada« här” (49).

4.3.2.1 Processer

De dominerande processerna i texten är handlingar, händelser och tillstånd, vilket är naturligt för en berättande text.

Skribentens passivitet och maktlöshet märks ibland i propositioner där hon blir objekt för andras handlingar eller händelser. Ett exempel är frågan ”Hur hamnade vi här?” (49); det låter som om det bara var en händelse, och inte skribentens egen avsiktliga handling, att hon kom till den lokala puben i Kushimoto. Ett annat exempel är när tolken vägrar att stanna i landsbygden: ”Vi är särskilt nyfikna på den berömda

veganmat som tillagas av buddistmunkarna, men tolken vägrar mer landsbygd. Lunchlådan på Shinkansen mot Tokyo får duga” (50). Men i det här reportaget är skribenten ofta agent till handlingar; hon är inte bara ett passivt objekt som utsätts för andras handlingar och händelser. Förflyttningar beskrivs som aktiva handlingar: ”Vi gör kväll på ortens osannolika badhotell”; ”Innan solen går upp styr vi mot stora hotellet ...”; ”Vi rattar hyr-Mazdan mot Taiji ...”; ”Vi tar pendelbåten ut till en halvö ...” (49); ”I stället för att övernatta vid kusten tar vi av inåt landet”; ”Vi dyker in bland några träd mellan skyskraporna ...” (50).

I reportaget finns det inget tecken på att skribenten besöker Japan för första gången; hon berättar inte om sitt första intryck. Nybörjarintrycket ges visserligen till exempel genom: ”Nu har vi lärt oss buga som japaner och att hasa baklänges i stället för att vända ryggen till” (50), och genom det faktum att de har en tolk och en ”ciceron” (50) i form av en svensk-japansk fotograf bosatt i Tokyo. Tolken kommunicerar med japanerna och förklarar för skribenten; det är till exempel tolken som frågar efter valköttsmenyn (49), som hittar ett värdshus att bo på (50), och som till och med bestämmer vad skribenten ska göra. Ändå ges intrycket att skribenten begriper och har någorlunda kontroll över situationen, i och med att hon ofta agerar själv.

Skribentens mentala processer beskrivs inte ofta; hon ”tycker” inte explicit. Inte implicit heller så mycket; som sagt förekommer värdeord sällan, och när det gör det så är det ofta positivt. Mentala processer i det här reportaget handlar ofta om sinnesintryck: ”... det luktar män och rå fisk” (49); ”I det svaga skenet från en gammal gatlykta skymtar vi en ensam kvinna...”; ”Det är så hett att vi tvekar” (50).

4.3.2.2 Modalitet

Många av propositionerna handlar om skribentens handlingar och upplevelser, och är presenterade som faktiska. Mer allmänna förklaringar om det japanska samhället framläggs som faktiska också: ”På den karga och utsatta sydostkusten har befolkningen levt på fisket i flera sekler...”; ”Månkakor betyder fest för japaner. Man äter dem året runt men särskilt på nyåret. Varje år dör ett antal gamlingar när de sätter månkakan i halsen” (49).

Det förekommer sällan några generaliserande påståenden som presenteras som faktiska. Ordet ”japaner” används bara två gånger, i förklaringen om månkakor citerad ovan och meningen ”Nu har vi lärt oss buga som japaner ...” (50). Bildtexten ”Tokyos unga är stilmedvetna” (49) kan också ses som en generalisering. Orden som ”alla”,

”ingen”, ”alltid” och ”aldrig” förekommer dock inte. När det används kollektiva uttryck handlar det om någon mer specifikt definierade grupp, såsom ”gästerna”, ”byborna”, ”2000-talets unga bildkonstnärer, författare och musiker”.

4.3.3 Perspektiv

Skribenten använder första persons pronomen ”vi”, och på ett ställe tydliggör hon att ”vi” syftar på henne själv och fotografen: ”Vi (jag och fotografen Susanne) är de enda främlingarna på marknaden och många följer oss med nyfikna blickar” (49). Att vara utlänning eller främling är ett nyckelbegrepp som definierar textens perspektiv; det är således uppenbart att det handlar om ett utifrånperspektiv.

Att skribenten använder liknelser med västerländska platser och företeelser avslöjar ett västerländskt perspektiv. Den bördiga västra sidan av Wakayama-halvön kallas för ”Japans Amalfi”; badhotellets ytor och stil ”andas Svarta havet under kommunisteran”; på det stora hotellet är inredningen ”som hämtad ur en James Bond-film från 1960-talet” och restaurangen har ”många uniformklädda tjänare som på en fransk lyxkrog” (49); ”barerna ligger vägg i vägg och är små som svenska utedass” (50).

Utifrånperspektivet har dock blivit lite mer nyanserat, i och med att texten inte framhäver oppositionen mellan ”vi” och ”de”. Som sagt används kollektiva, generaliserande uttryck i mindre utsträckning, vilket försvagar oppositionen.

Ett annat element som dämpar utifrånperspektivets dominans är att texten har skaffat sig mycket inifrånperspektiv i form av anföringar av vad lokalbefolkningen sagt om olika ämnen. Det finns direkta anföringar, inte bara utrop eller korta meningar på bristfällig engelska. Pubägaren och servitrisen talar om val- och delfinindustrin (49); kvinnorna på badhuset vid havet berättar om varma källors välgörande effekter; mormor i Kawayu berättar om umeshu genom tolken; den ensamma kvinnan på den varma källan i floden, Ishigura, berättar om att hon har lämnat ett stressigt liv i storstaden och numera bor i byn (50).

Inifrånperspektivet kommer inte bara från lokalbefolkningen; skribenten introducerar några personer som kommer från andra länder men är bosatta i Japan. De får rollen att vägleda och förklara för skribenten. I reportaget presenteras en Brad Towle och hans väninna Sally, samt en svensk-japansk fotograf Goro Bertz och några engelsmän. Brad förstår skribentens tvekan inför det heta vattnet och förklarar hur badtemperaturen regleras. Goro guidar skribenten till det gamla bordelldistriktet, numera konstnärskvarteren, förklarar om starkspriten och presenterar folk som sedan

skakar hand med skribenten och bjuder henne till sin vernissage. Med dem får skribenten chansen att tala längre och ingående med lokalbefolkningen; med kvinnan på badet ”ligger vi där i det lårhöga vattnet och småpratar till efter midnatt, om landsbygd och stad, öst och väst, manligt och kvinnligt” (50), och med konstnärerna ”tömmer vi några glas shochu tillsammans” (53). De här personerna fungerar alltså som en sorts bro mellan skribenten och lokalbefolkningen, och mellan utifrånperspektiv och inifrånperspektiv. Känslan av obegriplighet och otillgänglighet är således dämpad i det här reportaget.

Det är alltså en nyanserad bild av Japan och japanerna som reportaget presenterar, men ingressen verkar försöka presentera Japan som något mycket annorlunda: ”Bacon från havet, runda fiskar med taggar och geléaktiga månkakor. Menyn kommer inte från en fantasyfilm, utan från Japans ostkust”.

5 Diskussion

I det här avsnittet jämför jag resultaten från analysen av de två reportagen. Det gör jag genom att lyfta fram de framträdande drag i texterna som blivit synliga genom analysen.

5.1 Det ”irrationella, fördärvade, barnsliga, ’annorlunda’” Japan

De tidigare studierna av turism- och resediskurser om före detta kolonialländer har karaktäriserats av postkoloniala teorier och fokuserar på maktförhållandet, dvs. den europeiska överlägsenheten (Elsrud 2004, Grinell 1999 och 2004, Hall & Tucker 2004, Jaworski & Pritchard 2005). När det gäller Japan kan situationen ses lite annorlunda. Det är inte en före detta koloni, inte ett traditionellt turistmål i den så kallade tredje världen, utan ett tidigt industrialiserat land och ett tämligen nytt resmål där det koloniala maktförhållandet inte är så uppenbart.

Ändå kan man hitta spår av postkoloniala diskurser i de svenska reportagen som utgör materialet för min studie. Enligt Edward Said (1979:1–4) har Östlandet alltid definierats som motsatsen till Västerlandet; därför har östlänningarna beskrivits som irrationella, fördärvade, barnsliga, och annorlunda, medan européerna har beskrivit sig själva som rationella, dygdiga, mogna och normala (Said 1979:40). Min analys av propositionerna i reportagen i denna studie bekräftar hans teori. Reportaget från 1990 betonar kontrasten mellan den arbetsamma, strikta japanen om dagarna och den berusade, fjantiga japanen på kvällarna. De fulla japanernas beteende på barer och

festivaler beskrivs med uttryck såsom ”entusiastiskt”, ”vilt”, ”hetsar varandra, hoppar upp och ned och skriker som i extas”, och ”dansar som galna ute på gatan”.

Reportaget fokuserar på den rationella sidan också, men det rationella beskrivs inte som ”dygdigt” eller ” normalt”, snarare som något högst onaturligt. Enligt reportaget är den rationella japanen ”f ö r strikt”; förnuftigheten är något som är påtryckt med våld.

Vidare har analysen visat att reportaget från 1990 framhäver motsatsförhållandet mellan ”vi” och ”dem”. Det här stämmer med Edward Saids beskrivning av det motsatsförhållande som Orienten alltid har ställts från Occidenten som ett sätt för västerlandet att definiera och identifiera sig själv. Det här motsatsförhållandet är mycket svagare i reportaget från 2010. Det är dock värt att notera att ingressen till det här reportaget verkar försöka presentera Japan som något annorlunda och obegripligt, medan själva reportaget presenterar en mer nyanserad bild av Japan och japanerna. En av ingressens funktioner är att locka läsaren till att läsa texten; förmodligen är det alltså ett försök att framhäva bilden av det ”annorlunda” Japan för att locka läsaren. Detta kan betraktas som ett exempel på exotisering, där man ”[gör] de Andra mer annorlunda än de är” (Grinell 1999:139).

5.2 Reseskribent som auktoritär expert

Analysen av propositioner och värdeord, samt av processer (mentala processer i synnerhet), visar att skribenterna uttrycker sina åsikter om japanska företeelser på ett mer explicit sätt i reportaget från 1990. Där förekommer ofta verb som uttrycker mentala processer, speciellt de som handlar om subjektets åsikt och känslor, nämligen ”tycka” och ”känna”. Värdeord är vanligare där än i reportaget från 2010. Således upplevs skribentens röst som mer auktoritär, i och med att skribenten tar sig rätten och friheten att tycka och ha åsikter, ibland till och med ”projicera fantasier” (Grinell 1999:136) mot landet och lokalbefolkningen som inte kan värja sig. I reportaget från 2010 används värdeord sparsammare; adjektiven är mer beskrivande än värderande. Således ger reportaget ett neutralare intryck.

Analysen av modalitet visar att många av propositionerna presenteras som faktiska. Här uppvisar skribenterna också auktoritet, vilket är en typisk karaktäristik för resegenren: ”Ett utmärkande drag för resehandboksgenren är att den är väldigt auktoritär och självsäker. Det ges ringa utrymme för osäkerhet, böckerna gör anspråk på att förstå och ha kontroll” (Grinell 1999:135). Detta drag har inte förändrats nämnvärt

mycket, om man jämför reportagen från 1990 och 2010; de uppvisar samma auktoritet genom att presentera de flesta propositionerna som faktiska. Troligen är denna auktoritet resegenrens krav, för dess syfte är att förse läsare med information om resmålet.

En stor skillnad mellan reportaget från 1990 och det från 2010 är att det förekommer kollektiva uttryck såsom ”japaner”, ”män” och ”tokyobor” oftare i den äldre texten, medan det finns ett betydligt mindre antal sådana uttryck i den nyare. Generaliserande påståenden med kategoriska ord, såsom ”alla”, ”ingen” och ”aldrig”, förekommer också mer sällan i reportaget från 2010. Tillsammans med det kombinerade utifrån- och inifrånperspektivet, som jag ska behandla nedan, ger det nyare reportaget en mer nyanserad bild av Japan och japanerna.

5.3 Reseskribenterna som maktlös nybörjare, känslan av otillgänglighet och obegriplighet

Skribenternas auktoritet är ett genomgående drag i reportagen, men samtidigt har min analys blottlagt något som faktiskt underminerar den där auktoriteten. Genom analysen av processer framgick det att skribenterna kan framstå som passiva objekt som utsätts för andras handlingar och händelser i texterna och som saknar makt och kontroll. Speciellt i reportaget från 1990 skildrar skribenten sig själv som ”nybörjare”; det framgår tydligt i texten att skribenten besöker Japan för första gången.

Det här skildringssättet är motsägelsefullt och kan som sagt underminera skribenternas auktoritet. Ändå har skribenten valt att beskriva sig själva på det viset. Det är visserligen troligt att hon skildrar sig själv som maktlös nybörjare helt enkelt för att hon verkligen är det. Men det här skildringssättet har en annan effekt, nämligen att framhäva känslan av otillgänglighet och obegriplighet, vilket betonar Japans säregenhet. Dessutom verkar reseskribenter kunna säga sig sakna kunskap och kontroll men ändå framstå som expert; maktlösheten och auktoriteten koexisterar i reportagen. Resegenrens starka krav på skribentens auktoritet och saknaden av kritisk granskning mot genren kan vara faktorer som gör denna koexistens möjlig.

Skribentens maktlöshet har dock minskat i reportaget från 2010, dels för att hon inte är uttalat ”nybörjare” (det är hon kanske, men det framgår inte tydligt), dels för att hon verkar agera mer på eget initiativ. Med det har känslan av otillgänglighet och obegriplighet också minskat.

5.4 Utifrånperspektivet och inifrånperspektivet

Båda reportagen använder första persons pronomen och är skrivna ur ett ”jag”-perspektiv. Eftersom skribenterna är svenskar som står utanför det japanska samhället, uppvisar reportagen ett tydligt utifrånperspektiv. Detta märks på olika sätt i texterna, till exempel genom liknelser, negationer och ordval.

Samtidigt är utifrånperspektivet tydligare i reportaget från 1990, medan det blir mer nyanserat och blandat med inifrånperspektivet i reportaget från 2010. I reportaget från 1990 betonar skribenten att hon är utlänning, främling, inte bara genom att upprepa ord och uttryck som tyder på det utan även genom att framhäva oppositionen mellan ”vi” och ”dem”. Begreppet ”främling” bekräftar och förstärker utifrånperspektivet. I reportaget från 2010 konstaterar skribenten visserligen också att hon är främling, men det betonas inte lika tydligt som i den äldre texten.

Medan inifrånperspektivet (i form av anföringar av vad lokalbefolkningen har sagt) är tämligen begränsat i reportaget från 1990, finns det mer av det i det nyare reportaget. Där är det inte bara personer från Japan som ger inifrånperspektiv, utan även de som kommer från andra länder men är bosatta i Japan. Detta med personer som fungerar som en bro mellan utifrånperspektivet och inifrånperspektivet är alltså ett nytt fenomen, åtminstone när det gäller de reportage som jag studerar här. Det kan vara något som återspeglar dagens globalisering.

6 Slutsatser

Min första slutsats, som besvarar den första frågan, är att reportagen som jag undersökte framställer Japan som ett annorlunda, otillgängligt och obegripligt land. Den här framställningen görs på flera sätt: framhävnigen av kontrasten mellan ”vi” och ”dem”, framhävnigen av otillgänglighet och obegriplighet genom beskrivningen av skribenten som passiv nybörjare, kollektiva uttryck såsom ”japaner” som förstärker intrycket av en anonym folkmassa, utifrånperspektivet, osv. På så sätt framstår Japan som motsatsen till den ”normala” värld som ”vi svenskar” lever i, vilket kan förknippas med postkolonialismen och orientalismen.

Min andra slutsats är att bilden av Japan har blivit mer nyanserad i reportaget från 2010 jämfört med det från 1990. Oppositionen mellan ”vi” och ”dem” är svagare; värdeord förekommer mer sällan; kollektiva och kategoriska uttryck är mer sällsynta; intrycket av otillgänglighet och obegriplighet har försvagats i och med att skribenternas passivitet har minskat. Mitt antagande är att den här förändringen beror mycket på

förändringen i kulturkontexten, dvs. ökad turism i Japan och ökat intresse för Japan i Sverige. Jag förmodar att påverkan är tvåsidig; kulturkontexten påverkar texterna, samtidigt som texterna påverkar kulturkontexten.

Eftersom den här studien är kvalitativ och har ett begränsat material, kan jag inte dra några generella slutsatser om svenska resereportage i allmänhet. Till exempel har jag inte tillräckligt underlag för att bedöma om förändringen som jag kunde hitta i mitt material representerar en ny trend inom resegenren i allmänhet eller bara inom *Vagabonds* redaktion, eller om det bara är en tillfällighet. Studien har dock gett upphov till några intressanta frågor för framtida studier. Huruvida förändringen mot mer nyanserade framställningar är en ny trend i resereportage-genren i allmänhet är en fråga värd att undersöka. Det skulle också kunna undersökas om några av de drag som hittades i reportagen återfinns i andra resereportage som rör andra resmål. Det vore till exempel intressant att se om gestaltning av skribenter som ”nybörjare” förekommer i resereportage om något land i västvärlden, till exempel USA eller något land i Europa. Detsamma gäller inbäddade texter med anföringar från personer som kommer från andra länder men som är bosatta i landet. Mitt antagande är att sådana anföringar är vanligare i resereportage i allmänhet nuförtiden, med tanke på utvecklingen av globalisering, men frågan är om det är ett vanligt fenomen oavsett vilken världsdel det handlar om. Det skulle kunna vara så att Japan fortfarande är ett land som anses vara så annorlunda att det behövs en bro mellan de olika perspektiven, en sorts mellanhand för att komma in på livet. Genom att ställa dessa frågor skulle man kunna få en bättre uppfattning om hur resereportage-genren är präglad av den postkoloniala, orientaliska diskursen, som jag hittat spår av i den här studien.

Resereportage, eller resejournalistiken i allmänhet, är en genre som kan vara mycket laddad men som sällan utsätts för kritisk granskning. Förhoppningsvis är min studie ett litet bidrag i området och en utgångspunkt för fortsatt forskning.

Referenser

- Ashcroft, Bill; Griffiths, Gareth & Tiffin, Helen (red.) (1989). *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*. London: Routledge.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, Martyn (2004). *Forskningens grundregler: Samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.
- Elsrud, Torun (2004). *Taking time and making journeys: Narratives on Self and the Other among Backpackers*. Serie: Lund Dissertations in Sociology. Lund: Department of Sociology, Lund University.
- Englund, Boel & Ledin, Per (red.) (2003). *Teoretiska perspektiv på sakprosa*. Lund: Studentlitteratur.
- Grinell, Klas (1999). De som bor vid resans slut. I: *Europa, Humanistdag-boken nr 12*. Göteborg: Humanistiska fakultetsnämnden.
- Grinell, Klas (2004). *Att sälja världen: omvärldsbilder i svensk utlandsturism*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hall, C Michel & Tucker, Hazel (red) (2004). *Tourism and postcolonialism. Contested Discourses, Identities and Representations*. London: Routledge.
- Hellspong, Lennart & Ledin, Per (1997). *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Japan Tourism Marketing Co. [www]. Historical Statistics - Visitors to Japan from Overseas. Hämtat 2014-05-02 från <http://www.tourism.jp/en/statistics/inbound/>

Jaworski, Adam och Pritchard, Anette (red.) (2005). *Discourse, communication and tourism*, Clevedon: Channel view.

Lagerholm, Per (2010). *Språkvetenskapliga uppsatser*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

McEachrane, Michael och Faye, Louis (2001). *Sverige och de Andra: postkoloniala perspektiv*. Stockholm: Natur och kultur.

Nord, Andreas (2011). Text, register, genre och diskurs. I: Holmberg, Per; Karlsson, Anna-Malin & Nord, Andreas. *Funktionell textanalys*. Stockholm: Norstedts. S. 155-167.

Said, Edward (1979). *Orientalism*. New York: Vintage Books.

TNS Sifo [www]. *ORVESTO Konsument 2013*. Hämtat 2014-05-02 från http://www.tns-sifo.se/media/506592/orvesto_konsument_2013_hel_r_uppr_knade_tal_1000-tal_.pdf

Vagabond [www]. *Japan*. Hämtat 2014-05-02 från <http://www.vagabond.se/reseguider/asien/japan>

Material för studien:

Bojs, Karin. Om dagen témoral, om natten sákemoral. I: *Vagabond* nr 1, 1990. S. 14–22.

Eldh, Gunilla. Varma källor och coola barer. I: *Vagabond* nr 7, 2010. S. 46–53.

(Texten kan läsas även på Internet:

<http://www.vagabond.se/artiklar/resmal/20101213/varma-kallor-och-coola-barer>)

Bilagor

Bilaga A Sammanfattningar av propositioner i resereportagen

Här nedan följer sammanfattningen av vad som sägs i varje avsnitt av reportagen.

”Om dagen témoral, om natten sákemoral” av Karin Bojs (1990)

1. Svenskar och japaner har liknande mentalitet, men skillnaden är att ”japanerna inte [är] lika lagom som vi” (15).
2. Skribentens första intryck är att japanerna håller stilen och är väldigt stela, och att grupptricket är starkt.
3. På en karaokebar sjunger en japan till musiken och en melodramatisk film. Japanerna tar karaoke mycket allvarligt: många övar hemma, alla måste sjunga, men ”ingen får sjunga mer än en låt åt gången” för ”det har inträffat mord för att folk inte har hållit turordningen på karaokebaren” (18).
4. ”Att rummen kan vara så vackra, när själva staden är så ful” (18). Huset (som var en ung, välbärgad familjs lägenhet för tjugo år sedan) är delvis byggt av papper och rummen är sköra.
5. Skribenten besöker det lokala badhuset. Det finns många regler och vattnet är för hett. Efteråt känns det dock varmt och skönt.
6. Rusningstrafiken på tunnelbanan är skrämmande, men det är mindre vidrigt än vad skribenten har trott. Väl på tvingas man stå på ett helt onaturligt, obekvämt sätt, men för många japaner är detta ett normalt tillstånd.
7. Serietidningar som japaner läser innehåller mycket våld och råaste porr. Censuren är marginell och närmast löjlig. Trots det, eller tack vare det, är våldsbrotten ytterst få.
8. I Nagoya träffar skribenten några svenskstuderande, som berättar om att de bara kan ta ut några dagars semester per år.
9. Flipperspel i arbetarstaden Toyotashi är ett passivt spel som anses avstressande efter en hård arbetsdag. Det finns en restaurang med löpande sushi. Karaokebaren har också en arbetaratmosfär, folk är hjärtliga och nyfikna på utlänningar.
10. Höstfestivalen på shintotemplet i Toyotashi är en gammal tradition. Många är fulla och upphetsade. Skribenten blir bjuden på fest hos ordföranden i

kvartersföreningen. Han bor i en gammal bondgård med sin stora familj, och berättar om sitt hårda liv som arbetare.

11. Skribenten får uppleva en teceremoni, något som hon ”trodde tillhörde en förgångens tid” (22). Hon får också se ett traditionellt blomsterarrangemang. Den japanska traditionen finns kvar trots allt.
12. På resan tillbaka till Tokyo får skribenten se landskap som påminner om de gamla mästarnas tuschteckningar.

”Varma källor och coola barer” av Gunilla Eldh (2010)

(Texten kan läsas även på Internet:

<http://www.vagabond.se/artiklar/resmal/20101213/varma-kallor-och-coola-barer>)

1. Den lokala puben visar sig ha en hel meny med valkött när tolken frågar efter den.
2. Den lilla fiskebyn Kushimoto är bara ett dygn bort från Tokyo men långt från den urbana moderniteten.
3. Den hårt kritiserade delfinindustrin har varit en viktig inkomstkälla för byn, och byborna är märkbart missnöjda med miljöaktivisterna.
4. På badhotellet äter skribenten mänkakor. På morgonen smakar hon på japansk frukost.
5. På fiskmarknaden ser skribenten exotiska fiskar och auktionen på tonfiskar. Många är nyfiken på skribenten och fotografen som är de enda främlingarna.
6. Taiji, den by som är ”slaktplatsen” i *The Cove*, har något kusligt över sig, trots den vackra utsikten.
7. Skribenten besöker ett utomhusbad vid havet och träffar tre kvinnor som är där med sina män.
8. Skribenten övernattar på ett traditionellt värdshus i bergen. Hon smakar umeshu (starksprit med smak av plommon) och den goda, traditionella maten.
9. Skribenten träffar några utlänningar på värdshuset och tar ett kvällsdopp vid den varma källan i floden. Där träffar de en kvinna som har lämnat ett stressigt liv i storstaden och flyttat till den lugna byn.
10. Skribenten tar snabbtåget till Tokyo och landar i stadsdelen Shinjuku.
11. Kvällen tillbringas på konstnärskvarteren Golden Gai med en svensk fotograf som bor i Japan. Det finns olika sorters shochu (starksprit).

12. Den välställda stadsdelen Daikanyama har många vintagebutiker. Skribenten avslutar shoppingdagen på en restaurang inspirerad av den animerade filmen *Coraline och spegelns hemlighet*. Den här uppskattningen av gullighet är typisk i Tokyo.